

onmisbaar. Zwerftochten door de Nederlandse provincies bieden plotse-
ling meer perspectieven dan heel lang gedacht werd. Ik raad iedereen
aan een proef in deze richting te nemen na raadpleging van de hier on-
der genoemde geschriften.

Everhard Jans.

Literatuur:

- R. C. Hekker, 'De ontwikkeling van de boerderijvormen in Nederland',
Duizend jaar bouwen in Nederland, dl II (Amsterdam 1957).
E. Jans, 'De laatste korenspieker van Twente', Jaarboek Twente 1962.
J. Jans, Landelijke bouwkunst in Oost-Nederland (Enschede 1967).
B. H. Slicher van Bath, Mens en land in de Middeleeuwen (Assen 1944).

.....

Ter afsluiting nog de opmerking, dat in de D.D.R. boerenhuisonderzoek
wordt bedreven met de (overigens uiterst interessante en vruchtbare)
methoden der marxistische geschiedschrijving, zodat dit onderzoek met
moderne middelen plaatsvindt; objectiviteit kan daarbij natuurlijk niet
vooropstaan.

De sociaal-religieuze revolutie van het Hervormingstijdvak.

Dr A. F. Mellink heeft vrijdag 22 maart j.l. een lezing gehouden over
"De sociaal-religieuze revolutie van het Hervormingstijdvak". Hij was
de eerste spreker op het twee dagen durende congres over Revolutie en
Contrarevolutie, georganiseerd door het Verbond van Wetenschappelijke
Onderzoekers te Amsterdam.

Het ging hier vooral om de radicale "Left Wing" van de Reformatie.
Dr. Mellink stelde dat de tijd voor het apostolische christendom der
Reformatie rijp gemaakt was door het bijbels humanisme van Erasmus.
Met zijn rationele inslag moet hij vooral gezien worden als wegbe-
reider der Reformatie, meer dan de Saksische hervormer Luther.
Sacramentariers, Anabaptisten, Anti-trinitariers, spiritualisten
en andere sectariers volgden zijn sporen. Dr. Mellink legde nadruk
op de rol der Dopers, met wie Erasmus enige verwantschap had.

Vanuit Zwitserland, waar de doperse beweging voor het eerst organisa-
torische vorm aannam, verbreidde zij zich over Zuid-Duitsland en
Moravie, waar men gemeenschappen op communistische basis (Brüder-
höfe) stichtte. Deze kerk had over het algemeen een pacifistische
inslag, maar was tevens bezield door missionaire ijver. Duidelijk met
deze richting verwant is de beweging die zich vanuit Straatsburg ver-
spreidde. Zij was, zoals bekend, veel strijdbaarder. Toch was in Mun-
ster, waar het hemels Jerusalem zou neerdalen op aarde, de overgang
in 1534 geweldloos. Deze vond nl. plaats d.m.v. de normale burgemees-
tersverkiezingen. In beide takken der Doperse beweging vindt men
eschatologische elementen en sociale bewogenheid. Men streeft naar
een vreedzame rechtvaardige maatschappij, waar men in gemeenschap van
goederen leeft. De typisch Doperse opvattingen omtrent de gemeenschap
der uitverkorenen bleven bestaan; waarbij leken een naar verhouding
grote rol speelden. Helaas heeft het schrikbeeld van Munster, dat in
oorlogstoestand geraakte, lang doorgewerkt en verder streven naar
sociaal christendom in de weg gestaan. Toch bleven deze gedachten in
de Nederlanden bestaan, zelfs onder het heersende calvinisme.

Verder wees Dr. Mellink op de "left wing" in de Engelse Revolutie, met name de Levellers, Diggers en Fifth Monarchy Men, die Cromwell voor problemen stelden. Deze nam echter wel een toleranter houding aan t.a.v. deze radicalen dan b.v. Willem van Oranje te onzent en Beza in Genève.

Tenslotte waarschuwde de spreker voor een al te moderne visie op deze beweging en een onderschatten van de religieuze betekenis ervan. In de discussie gaf Dr. Mellink toe zich bewust te hebben afgezet tegen de marxistische opvatting dat deze bewegingen in principe sociaal-economisch zijn. Met name Kautsky zag dit te eenvoudig. In de 16e eeuw kan men bepaald niet van klassestrijd spreken.

In Thomas More's Utopia, Marx' profetisme en de moderne emancipatiebewegingen zien wij een verband met de sociaal-religieuze revolutie der 16e eeuw. Vandaar toenemende aandacht voor dit onderwerp.

Tijdens de discussie vroeg Prof. Rasker (voorzitter van het V.W.O.) of inderdaad de revolutie in dit geval meer pacifistisch was dan de Contra-revolutie. Dr. Mellink meende dat dit in de 16e eeuw inderdaad het geval was. Een uitgebreid verslag van dit congres zal t.z.t. uitkomen, hoewel wat het referaat van Dr. Mellink betreft, zeker vele studenten op college al een voorproefje gehad hebben.

Andere sprekers op dit congres waren: Dr.G. Harmsen, Prof.Dr.W.F. Wertheim en Prof.Dr.R.Rezsohazy.

Els Muurlink-van Zweeden.

.....

In het voortreffelijke VPRO/IKOR-programma 'Balans - opinies en gebeurtenissen, gewogen en getoetst' werd aandacht besteed aan het meer actuele deel van het kongres over 'Revolutie en Contra-revolutie' (31/3/68):

Omroeper: Prof. Wertheim paste het Europese revolutie-model toe op de aziatische werkelijkheid: ...In het Europese revolutie-model, b.v. in dat van Marx, speelt de boerenbevolking nauwelijks een rol, terwijl bij de grote revoluties in Azië het hoofdaccent valt op de agrarische verhoudingen. Daarom zullen ook toekomstige revoluties in de aziatische landen boerenrevoluties moeten zijn. In India met name is een boerenrevolutie onvermijdelijk wil er een eind komen aan het lijden van de indische bevolking. Slechts de verandering van agrarische en daarmee politieke verhoudingen zal ook ontwikkelingshulp zinvol maken.

Omroepster: Een bijzonder probleem hierbij is dat zich tegenover de landloze boeren als potentiële revolutionairen contra-revolutionaire regimes opwerpen. Deze zijn in het gesprek over noodzakelijke veranderingen slechte partners.

Prof. Wertheim: Als we nu even denken aan de andere contra-revolutionaire regimes van vandaag in Azië en elders, dan is het duidelijk dat deze zich niet door een appel op de redelijkheid laten beïnvloeden. De Diems en de Kys geloven evenmin in praten met de revolutionairen als de Verwoerds en Vorsters geloven in praten met Albert Luthuli. En als de Diems en de Kys in het nauw worden gedreven roepen ze Amerikaanse troepen te hulp om hun regimes te stutten. De tegen zulke regimes gerichte sociale revoluties krijgen daardoor al spoedig een internationaal aspect. Buitenlandse interventie maakt van wat begon als burgeroorlog een internationaal conflict.

(verder op pag. 246)